

НУ КОНЗЕРВАТОРСКИ ЦЕНТАР СКОПЈЕ

ОСНОВЕН ПРОЕКТ

за конзервација и реставрација на градбите во
северозападниот агол на тврдината Скопско

Кале

(блокови VII – XIII)

Скопје, јули 2013

СОДРЖИНА

1. ДОКАЗИ ЗА КОНЗЕРВАТОРСКО ПРОЕКТИРАЊЕ
2. РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЧКИТЕ РАБОТИ

ПРОЕКТ НА ПОСТОЈНА СОСТОЈБА

1. ТЕХНИЧКА ПРОЦЕНКА-СОСТОЈБА НА СИДОВИТЕ И СВОДОВИТЕ
2. ТЕХНИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА
3. ФОТОДОКУМЕНТАЦИЈА

ПРОЕКТНА ПРОГРАМА

ПРОЕКТ НА ЗАШТИТНА ИНТЕРВЕНЦИЈА

1. КОНЗЕРВАТОРСКО - АРХЕОЛОШКО ДОИСТРАЖУВАЊЕ
2. ОБРАЗЛОЖЕНИЕ НА ПРОЕКТОТ
3. ТЕХНИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА
4. ПРЕДМЕР И ПРОЕКТНА ПРЕСМЕТКА
5. ДИНАМИКА НА РЕАЛИЗАЦИЈА

РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЧКИ РАБОТИ

Просторот во северозападниот агол на Скопската тврдина беше истражуван во текот на 2007 година. Во генералниот план на локалитетот, тој дел на теренот влегува во т.н. Сектор 1 од 2007 година, а во него се откриени 3 градби што бараат конзервација и заслужуваат презентација.

Градба 1

Пред почетокот на ископувањата на површината на тој простор остатоците од градбата беа откриена уште со ископувањата во 1967 година, која тогашните истражувачи ја имаа определено како палатата, поточно приемната трпезарија на крал Милутин.

Земјотресот од 1963 година ја урнал целата западна страна на Калето, а остатоците од градските бедеми и внатрешните градби биле лизнати кон коритото на Вардар. Во таа смисла, во најголем дел настрадала и наведената градба која била залепена за градскиот бедем и доминирала над северозападниот агол на тврдината. Со расчистувањето на последиците од земјотресот и со конзервацијата на западниот градски бедем целиот простор од сочуваните сидови на градбата до бедемот бил пополнет и изнивелиран до подното ниво на градбата со донесена земја од страна.

Со истражувањето во 2007 година и со утврдување на стратиграфијата во тој дел на Калето се покажа дека градбата т.н. Палата на крал Милутин не може да биде градба постара од 17 век, бидејќи под нејзините темели се откриени отпадни јами и културни слоеви од отоманско време. Така градбата не е палата од 14 век туку касарнска зграда која била во употреба во рамки на населбата Кале -9 (18-19 век).

Зградата била позиционирана долж северниот дел на источниот градски бедем. Од неа е откриен само источниот надворешен сид и тоа во два дела, северен и јужен дел, без средишниот дел, каде последиците од земјотресот биле најкатастрофални, не оставајќи ги ни темелите од сидот во тој дел. Исто така сочувани се и остатоци од југоисточниот и сервероисточниот агол, кои ја определуваат целата должина на објектот. Градбата имала две градежни фази, со евидентирани две подни и две покривни нивоа, од внатрешната страна. Во таа смисла, кај југоисточниот агол од внатрешната страна јасно се документира постарото подно нивото од малтерна маса под која беа

открини остатоци од одводна-канализациона конструкција, најверојатно од тоалетниот дел на зградата. Од надворешната страна на зградата, откриена е малтерна површина со остатоци од бази за дрвени столбови. Очигледно се работи за остатоци од трем, што одел во широчина од три метри долж источниот ѕид.

Градбата била фундирана на мека основа од постари културни слоеви од рано отоманско време и српското средновековие. Поради тоа, била користена темелна греда, врз која биле фундирани ѕидовите на објектот, но во исто време токму поради меката подлога при земјотресот 1963 година целата средишна партија била падната и слизната кон Вардар.

Градба 2

Следната градба во с-з агол на тврдината, погодна за конзервација е всушност откриениот северен дел од западното бедемско платно на византиската тврдината или од населбата Кале-6 (11-13 век). Имено, според откриените археолошки појави може да се заклучи дека набрзо по изградбата на монументалниот т.н. киклопски бедем во 11 или 12 век целото западно ѕидно платно во северниот дел било повлечено за 5 метра во внатрешноста на тврдината со изградба на нов бедем и нова правоаголна кула од надвор. Веднаш пред големата полигонална кула во с-загол на византиската тврдина северниот бедемски ѕид бил пресечен, од надвор била изградена нова кула а кон внатрешноста бил изграден нов бедем. Тој бил граден во истата стара, комненска техника со внатрешно јадро од кршени камења залиени во малтерна маса. Од надвор бил обложен со големи камени блокови, а од внатре изграден со користење на специфичен слог од керамички прочки и техника на дерсовање со розов малтер.

Бедемот, всушност го преставува северниот ѕидно платно од западниот бедем кое од големиот земјотрес 1555 година било силно оштетено. По целата должина, до самите темели ѕидот бил одлепен, така што надворешноста, со големите блокови била срушена и падната кон коритото на Вардар. Набрзо потоа, ѕидот бил обновен со нова градежна фаза, посебно кон јужните негови делови.

Градба 3

Третата градба во с-з агол на Скопското Кале е монументалниот објект на бившиот археолошки музеј, што бил срушен со земјотресот 1963 година. Објектот бил изграден кон крајот на 19 век како касарнска зграда. Сочувани се темелните партии вкопани во здрава земја, како и подното ниво со делови од долната зона. Градбата е исклучително цврсто градена што не бара посериозни зафати за конзервација а овозможува реконструкција или ревитализација на постоечките темели.

Проф.д-р Драги Митревски, ,

ПРОЕКТ НА ПОСТОЈНА СОСТОЈБА

ТЕХНИЧКА ПРОЦЕНКА

1. Анализа на состојбата и оштетувањата на сидовите и подовите од просториите по извршените археолошки истражувања 2008 -2010 година.

Бедем комненска фаза 1 (11 век)

Одбранбениот сид од 11 век е граден во техника комбинирана на камен и тула, односно камењата биле ставени во рамка од вертикални и хоризонтални тули, кои меѓу себе биле поврзувани со варов малтер. На сидот сочувано е само внатрешното лице и мал дел од надворешното лице и јадрото во источниот дел кој е пресечен со киклопскиот бедем.

Сочуваното лице и јадрото на сидот е во добра состојба.

Бедем комненска фаза 2 (12 век)

Одбранбениот сид од 12 век е граден во техника опус инцертум без нагласени хоризонтални редови со кршен камен кој помеѓу себе бил поврзуван со варов малтер. Овој сид е изграден врз бедемот од комненската фаза од 11 век. На сидот сочувано е само внатрешното лице и мал дел од јадрото во средишниот дел.

Сочуваното лице и јадрото на сидот не се во добра состојба.

Просторија 1 (Сидови од рано отоманско време фаза 2 14 -15 век.

Сидовите кои припаѓаат на оваа просторија, градени се во техника опус инцертум без нагласени хоризонтални редови од кршен камен кој помеѓу себе е врзуван со варов малтер.

Сочуваните сидови се во лоша состојба.

Доц.д-р Трајче Нацев
археолог, конзерватор-советник

Никола Шентевски
д.и.а. конзерватор-советник

2. Анализа на применетата техника и технологија

Предвидената конзервација на сите делови од архитектурата кои се опфатени со овој проект ќе биде изведена согласно нормативите и правилата на конзервација.

Имено, првично ќе се припреми делот кој што се конзервира со негово чистење од градежен шут и слично. Се врши отстранување на оштетените делови од градежниот материјал и врзивното средство. После перењето на површината која ќе се сида, со продолжен малтер се врши подсидување почнувајќи од најдолните редови. По сидањето се врши фугирање на фуги од малтер по рецептура .

3. Физичко-хемиски анализи на употребените материјали

Физичко-хемиски анализи на употребените материјали не се вршени

4. Технички опис на предвидените интервенции и материјали што ќе бидат користени

Сите интервенции на предметните сидови од камен подразбираат постапка која што ќе содржи:

остранување на дерутираните делови од сидовите на бедемот и од просторија 1 односно сидовите од рано отоманско време.

издвојување на материјалот за повторна употреба (камен)

припремање на контакт површините за оформување на сидовите

каменот што повторно ќе биде вграден во сидот ќе се настојува да биде од локалитетот со иста структура и димензија како веќе вградениот

малтерот ќе биде изработен во сооднос 1:2:6

структурата на новата сидарија ќе ја задржи постоечката структура со употреба на старите камени блокови

фиксирањето на малтерните површини на сидовите ќе се изврши со продолжен малтер во сооднос 1:2:6

Доц.д-р Трајче Нацев
археолог, конзерватор-советник

Никола Шентевски
д.и.а. конзерватор-советник
